

Niels Willert

Kommentar til Lukasevangeliet, DKNT 6 (København: Eksistensen, 2022)

Udgivelsen i 2022 af Niels Willerts Lukas-kommentar er en vigtig milepæl for Ny Testamente-forskningen i Danmark og markerer afslutningen på evangeliedelen i kommentarserien Dansk Kommentar til Det Nye Testamente (DKNT). Willert opfylder fuldt ud det overordnede mål med serien, som er at præsentere akademisk-eksegetiske læsninger på en måde, der er tilgængelig for både forskere, præster og studerende.

Indledningen er omfattende, idet den behandler en række spørgsmål omkring Lukasevangeliets isagogik (s. 1-106). Willert introducerer Lukasevangeliet som en tekst fra begyndelsen til midten af 2. århundrede, hvis forfatter skriver fra Rom, idet han redigerer mange tidligere kristne traditioner, herunder Matthæus- og Johannesevangeliet. Et særlig gavnligt træk ved indledningen er en længere refleksion over den metodologi, som præger den efterfølgende eksegese (s. 96-103). Willert præsenterer en metode, der kombinerer historiske, diakrone tilgange (fx redaktionskritik) med litterære, synkroniske tilgange (fx religionssociologi). Willert understreger også vigtigheden af at tage hensyn til ApG., Lukas' andet bind, når man læser evangeliet. I selve kommentaren anvender Willert disse tilgange på en produktiv måde i sin diskussion af hver enkelt passage for at fremhæve Lukas' særlige teologiske budskaber. Resultatet er en kommentar, der er flydende skrevet og generelt metodisk konsekvent.

Det mest karakteristiske træk ved kommentaren er nok dateringen af Lukas' forfatterskab til perioden 120-140 e.Kr., hvilket mig bekendt er den seneste datering, der er foreslået i nogen kommentar til Lukas. Willert fremfører seks hovedargumenter for at placere Lukas et godt stykke inde i 2. århundrede (s. 80-88), som omfatter Lukas' skildring af martyrier, Lukas' syn på opfyldelsen af de jødiske skrifter, polemik mod konkurrerende kristne teologier såsom doketismen og Lukas' skildring af kristendommen som en organiseret institution.

Særligt stærk er efter min mening Willerts argumentation mod det synspunkt i forskningen, at Lukas skriver for at få kristendommen til at fremstå politisk uskadelig. I stedet foreslår Willert, at Lukas vender sig mod den form for kristenforfølgelse, som vi møder i brevvækslingen mellem Plinius og Trajan fra begyndelsen af det 2. århundrede.

Særligt stærk er også Willerts klare holdning i den igangværende debat om det jødiske folks plads i Lukas' historietænkning, nemlig at jøderne for Lukas er blevet skrevet ud af historien. Willert argumenterer fyldestgørende for, at et sådant synspunkt afspejler en tidsperiode, der ligger tættere på Justin Martyr end slutningen af det første århundrede. Ud fra Willerts analyse bliver man ikke nødvendigvis overbevist om, at Lukasevangeliet kan dateres til så sent som 140. Til gengæld får Willert tydeligt understreget, hvilket er vigtigt, at den traditionelle datering af Lukas til omkring 85 e.Kr. på ingen

måde er sikker. Willert argumenterer overbevisende for, at forskere bør tage forestillingen om, at Lukasevangeliet er et produkt af det 2. århundrede, alvorligt. Efter sin diskussion af dateringen af Lukas skaber Willert i kommentarens hoveddel mange forbindelser mellem specifikke passager og Lukas' kontekst fra begyndelsen til midten af 2. århundrede.

Som en direkte konsekvens af sin sene datering af Lukas forudsætter Willert, at forfatteren har brugt Markus, Matthæus og Johannes som kilder. Særlig interessant er Willerts forslag om, at Lukasevangeliet er en rettelse af Johannesevangeliet og dermed kan være en tilbagevisning af den doketisme, som kan være forbundet med dette evangelium.

Generelt finder jeg Willerts redaktionskritiske læsning af Lukas forfriskende, idet han (i samtale med andre forskere før ham) viser, at to-kildehypotesen, som stadig er den dominerende tilgang i forskningen, ikke behøver at være den eneste ramme for sammenligningen af de nytestamentlige evangelier. I betragtning af, i hvor høj grad Lukas' brug af Johannes er en mindretalsholdning blandt forskere, burde Willert dog have fremført et mere slagkraftigt argument for dette i sin indledning. Willert baserer i høj grad sit argument på det fælles indhold mellem Lukas og Johannes, men kunne have forklaret bedre, hvorfor disse berøringspunkter specifikt peger på Lukas' afhængighed af Johannes og ikke fx omvendt (s. 47-49). En anden omend mindre indsigelse over for Willerts diskussion af kilder består i, at den er placeret før hans solide diskussion af dateringen af Lukas, skønt argumentationen vedrørende kilder netop i høj grad afhænger af denne sene datering. Den omvendte rækkefølge ville her have været mere læsevenlig.

Alt i alt mener jeg, at Willerts diskussion af Lukas' kilder i indledningen og kommentaren inspirerer til yderligere arbejde med Lukas, ikke kun fordi han arbejder uden for to-kildehypotesen, men også fordi han rejser spørgsmål om Lukas' litterære relationer til andre tidlige kristne forfattere som fx Ignatius. På baggrund af Willerts arbejde er der skabt rum for, at forskningen kan kaste nyt informativt lys over, hvordan kristne forfattere fra det tidlige andet århundrede bidrog til Lukas' teologiske tænkning.

Uagtet de få kritikpunkter er det min overordnede opfattelse, at Willerts kommentar opnår en fin balance mellem at være et videnskabeligt bidrag og et nyttigt læringsredskab. Willert rammer en fin balance mellem kritisk engagement med andre forskere (som det fremgår af fodnoterne og den omfattende bibliografi) uden at underbetone sit eget standpunkt. Jeg kan derfor anbefale denne kommentar til enhver, der læser dansk og er engageret i teologisk forskning.

Erich Benjamin Pracht

(Tak til ph.d.-studerende Laura Bjørg Serup Pedersen for hjælp til at skrive teksten på dansk.)